

Sygn. akt III AUa 1600/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Jolanta Pietrzak
Sędziowie	SSA Marek Żurecki SSO del. Anna Petri (spr.)
Protokolant	Beata Kłosek

po rozpoznaniu w dniu 19 maja 2016r. w Katowicach

sprawy z odwołania A. P. (1) (A. P. (1))

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji ubezpieczonego A. P. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach z dnia 19 maja 2015r. sygn. akt XI U 69/15

oddala apelację.

/-/SSA M.Żurecki /-/SSA J.Pietrzak /-/SSO del. A.Petri

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 1600/15

UZASADNIENIE

Ubezpieczony A. P. (1) wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku z dnia 3 grudnia 2014r., odmawiającej mu prawa

do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. Ubezpieczony domagał się jej zmiany i przyznania prawa do tego świadczenia. Podniósł, że jego syn wymaga stałej opieki przez całą dobę, a fakt pozostawania przez niego w stosunku pracy nie świadczy o tym, że jej nie sprawuje.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania. Wskazał, że ubezpieczony kontynuuje zatrudnienie, co wyklucza możliwość przyjęcia, że spełnia warunek sprawowania stałej opieki nad dzieckiem wymagającym opieki. Ponadto jest członkiem OFE.

Wyrokiem z dnia 19 maja 2015r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Sąd I instancji ustalił, że ubezpieczony urodził się (...) W dniu

8 października 2014r. złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury. Na dzień 1 stycznia 1999r. udowodnił 30 lat i 6 dni okresów składkowych oraz 3 miesiące i 23 dni okresów nieskładkowych, więc jego łączny staż pracy wynosi 30 lat, 3 miesiące i 29 dni.

Od 1 października 1994r. do nadal jest zatrudniony w PPUH (...) Spółce z o.o. w L. na stanowisku prezesa zarządu.

Syn ubezpieczonego - K. P. urodził się (...) Orzeczeniem Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w T. z 5 lipca 2011r. zaliczony został do znacznego stopnia niepełnosprawności. Ubezpieczony jest opiekunem prawnym całkowicie ubezwłasnowolnionego syna. Z treści opinii lekarskiej z 28 listopada 2014r. wynika, że schorzenie K. P., z powodu którego uzyskał uprawnienie

do renty orzeczeniem z 28 sierpnia 2013r. jest stanem chorobowym wymienionym w § 1 ust. 1-4 rozporządzenia Rady Ministrów z 15 maja 1989r.

Odwołujący przyznał fakt pozostawania w stosunku zatrudnienia. Podkreślił, że nie powoduje to zaprzestania wykonywania przez niego opieki nad synem. Sprawował ją przy pomocy członków rodziny: żony, córki i siostry odwołującego. Obecnie zakres opieki w całości spoczywa na nim.

Zdaniem Sądu Okręgowego, odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie. Dokonując jego kwalifikacji prawnej, Sąd ten podniósł, że prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki regulowało rozporządzenie Rady Ministrów

z 15 maja 1989r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi opieki (Dz. U. Nr 28, poz. 149 z późn. zm.). Zgodnie z treścią § 1 tego rozporządzenia i art. 186 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015r., poz. 748 z późn. zm.) oraz wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 4 stycznia 2000r., prawo

do emerytury wcześniejszej z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki, przysługuje osobom urodzonym po 31 grudnia 1948r., które do 31 grudnia 1998r. spełniły łącznie następujące warunki: udowodniły okres składkowy i nieskładkowy wynoszący

dla mężczyzn 25 lat i sprawują osobistą opiekę nad swoim dzieckiem, przy czym, dziecko takie musiało zostać zaliczone do I grupy inwalidów (obecnie uznane za całkowicie niezdolne do pracy i niezdolne do samodzielnej egzystencji), bez względu na przyczynę chorobową

lub zostało zaliczone do II grupy inwalidów (obecnie całkowicie niezdolne do pracy),

a niezdolność ta istnieje z powodu jednego ze stanów chorobowych wymienionych w § 1

ust. 3 powołanego rozporządzenia, a inwalidztwo (niezdolność) istnieje od urodzenia

lub powstało przed ukończeniem przez dziecko 18 roku życia. Te warunki odwołujący spełnia.

Sąd I instancji podkreślił, iż zasadniczym warunkiem nabycia prawa do emerytury określonej w § 1 powołanego rozporządzenia jest przy tym niemożność podjęcia pracy

albo konieczność jej zaprzestania, ze względu na stan zdrowia dziecka i konieczność sprawowania nad nim stałej opieki. Decydujące jest przy tym ustalenie, czy do 31 grudnia 1998r. ubezpieczony sprawował osobistą opiekę nad swoim dzieckiem i z tego powodu

nie mógł kontynuować zatrudnienia. W tym zakresie orzecznictwo Sądu Najwyższego jest jednolite. Jak wskazano w wyrokach z dnia 6 maja 2004r. (II UK 3590/03,

OSNP 2004/23/408) i z 3 marca 2005r. (II UK 189/04, OSNP 2006/1-2/23) oraz z 27 kwietnia 2004r. (II UK 297/03, OSNP z 2005/1/11), sprawowanie osobistej opieki nad dzieckiem wymagającym takiej opieki stanowi przesłankę warunkującą ubieganie się o prawo

do wnioskowanego świadczenia. Jej spełnienie wyklucza równoczesne pozostawanie przez taką osobę w zatrudnieniu. Sprawowanie stałej opieki w rozumieniu przepisów rozporządzenia oznacza bowiem wykonywanie jej w sposób ciągły, codziennie, bez przerwy

i w zasadzie całą dobę, na co nie pozwala równoczesne świadczenie pracy w ramach stosunku pracy. Tymczasem odwołujący sprawował opiekę nad synem nie w sposób wskazany powyżej, lecz przy pomocy członków rodziny i kontynuował zatrudnienie w celu zapewnienia środków finansowych na zaspokojenie zwiększonych potrzeb w związku ze stanem zdrowia syna. Natomiast w powołanym wyroku z dnia 6 maja 2004r. Sąd Najwyższy stwierdził, że warunkiem nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, określonej przepisami cytowanego rozporządzenia, jest niemożność podjęcia pracy albo konieczność jej zaprzestania ze względu na stan zdrowia dziecka i konieczność sprawowania nad nim stałej i ciągłej osobistej opieki. Skoro zatem odwołujący nieprzerwanie pozostaje w zatrudnieniu od 1 października 1994r., przeto zgodnie z literalnym brzmieniem § 1 ust. 1 powołanego rozporządzenia ani na dzień 31 grudnia 1998r., ani też obecnie, nie spełniał przesłanki uzasadniającej przyznanie mu prawa do wnioskowanego świadczenia.

Stąd, w oparciu o art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

Apelację od tego wyroku wniósł ubezpieczony.

Apelujący domagał się zrozumienia jego trudnej sytuacji życiowej i uwzględnienia odwołania. Podniósł, że jego oddalenie jest dla niego krzywdzące. Wniosek o przejście

na emeryturę spowodowany jest bowiem tym, iż zabrakło mu sił, by dalej łączyć wykonywanie pracy zawodowej i sprawowanie opieki nad niepełnosprawnym synem. Wskazał, że do grudnia 1998r. spełnił wszystkie warunki do przejścia na wcześniejszą emeryturę, ale kontynuował zatrudnienie w trosce o syna, z uwagi na rokowania, że jego stan zdrowia może się zmienić. Wówczas w opiece nad nim pomagała mu córka, mama, siostra i żona. W tej chwili żadna z nich nie jest już w stanie mu pomóc. Matka nie żyje. Córka samotnie wychowuje 5-letniego syna, siostra nie mieszka już w T., lecz 120 km dalej. Żona kompletnie wypalona depresją, nie daje rady. Syn ma 20 lat i 102 kg wagi. Często przejawia agresję wobec niej. Stan zdrowia jego syna pogorszył się z upośledzenia znacznego na głębokie, więc tylko on sprawuje obecnie opiekę nad synem. W czasie, gdy apelujący jest w pracy, syn przebywa w Ośrodku (...) w T.. Dalsze łączenie pracy i opieki nad synem jest już ponad jego siły. Kontynuacja zatrudnienia wynika przy tym jedynie z konieczności zapewnienia środków do życia, utrzymania mieszkania, a przede wszystkim, leczenia syna. Tylko emerytura pozwoliłaby mu dalej opiekować się synem.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd odwoławczy uznaje za własne ustalenia poczynione przez Sąd I instancji i w pełni podziela dokonaną na ich podstawie ocenę prawną zasadności odwołania ubezpieczonego.

Na wstępie zaznaczyć należy, iż prawo ubezpieczonego do wcześniejszej emerytury wynika z przywołanego przez Sąd I instancji rozporządzenia Rady Ministrów z 15 maja 1989r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. Nr 28, poz. 149 z późn. zm.), wydanego na podstawie art. 27 ust. 3 ustawy z 14 grudnia 1982r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267, z późn. zm.), zwanej dalej ustawą o z.e.p. W dniu 1 stycznia 1999r. weszła w życie ustawa z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U z 2015r. poz. 748 z późn. zm.), zwana dalej ustawą emerytalną, która uchylili

wskazaną ustawę. Przepis art. 186 ust. 3 tej ustawy utrzymał jednak możliwość skorzystania z dotychczasowych zasad przechodzenia na wcześniejszą emeryturę. Zgodnie z jego brzmieniem, do wniosków osób urodzonych przed 1 stycznia 1949r., które do dnia wejście w życie ustawy, tj. do 1 stycznia 1999r., nie zgłosiły wniosku o emeryturę, mimo, że spełniły warunki do nabycia prawa do tego świadczenia, stosuje się przepisy dotychczasowe dotyczące warunków nabycia prawa do emerytury, chyba, że przepisy ustawy emerytalnej są dla tych osób korzystniejsze. Przepisy obecnie obowiązującej ustawy emerytalnej nie przewidują rozwiązań przyjętych przed jej wejściem w życie w zakresie uprawnień emerytalnych dla osób sprawujących opiekę nad dzieckiem, więc nie są korzystniejsze od dotychczasowych regulacji.

Jak wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 stycznia 2000r. (K 18/09; OTK 2001 nr 1, poz. 1), przepis art. 186 ust. 3 ustawy emerytalnej w zakresie, w jakim uzależnia od urodzenia wnioskodawców przed 1 stycznia 1949r., stosowanie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki do wniosków o emeryturę zgłoszonych po dniu wejścia w życie ustawy emerytalnej, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że narusza zasadę ochrony praw nabytych. Tym samym, przepis art. 186 ust. 3 ustawy emerytalnej należy stosować też do osób urodzonych tak, jak odwołujący po 1 stycznia 1949r., pod warunkiem, że przed 1 stycznia 1999r. spełniały warunki nabycia prawa do wcześniejszej emerytury.

Konstatacja Sądu I instancji, zgodnie z którą ubezpieczony już w dniu 1 stycznia 1999r. nie spełniał warunków do nabycia prawa do wnioskowanego świadczenia, zasługuje na uznanie. W świetle § 1 cytowanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989r., prawo do wcześniejszej emerytury przysługuje matce (a także ojcu - konsekwencji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 lipca 1999r. (P 8/98; OTK ZU 1999 nr 5, poz. 102), uznającego sprzeczność § 2 rozporządzenia z art. 33 Konstytucji RP), która nie mogła lub nie może kontynuować zatrudnienia z powodu stanu zdrowia swojego dziecka, wymagającego - bez względu na wiek - jej stałej opieki oraz pielęgnacji lub pomocy w czynnościach samoobsługowych, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: ma okres zatrudnienia określony w art. 26 ust. 1 pkt 2 ustawy o z.e.p., sprawuje osobistą opiekę nad dzieckiem, które: a) zostało zaliczone do I grupy inwalidów, bez względu na przyczynę chorobową inwalidztwa, albo b) zostało zaliczone do II grupy inwalidów z powodu jednego z stanów chorobowych wymienionych w ust. 3, a inwalidztwo dziecka istnieje od urodzenia, albo powstało przed ukończeniem 18 roku życia. Skoro zatem, pomimo stanu zdrowia swego syna, wymagającego stałej opieki i pielęgnacji, ubezpieczony kontynuował zatrudnienie w dniu wejścia w życie ustawy emerytalnej, tj. 1 stycznia 1999r., to sama ta okoliczność już wyklucza możliwość nabycia przez niego prawa do wcześniejszej emerytury. Niepozostawanie wówczas w zatrudnieniu stanowi bowiem warunek sine qua non przyznania mu tego prawa.

Ponadto, pozostając nadal w zatrudnieniu, ubezpieczony nie spełnia także kolejnej przesłanki nabycia prawa do spornego świadczenia: wciąż z istoty rzeczy nie sprawował i nie sprawuje osobistej opieki nad synem, który w tym czasie jest pod opieką innych osób lub Ośrodka (...) w T.. W przeciwnym razie, opiekę taką musiałby sprawować stale, codziennie, nieprzerwanie, na co nie pozwala równoczesne świadczenie pracy w ramach stosunku pracy (tak Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 6 maja 2004r., II UK 3590/03, OSNP 2004/23/408 i z 3 marca 2005r., II UK 189/04, OSNP 2006/1-2/23 oraz z 27 kwietnia 2004r., II UK 297/03, OSNP z 2005/1/11).

W świetle powyższych uwag, bez jakiegokolwiek znaczenia prawnego pozostaje powoływana przez organ rentowy okoliczność przystąpienia przez ubezpieczonego

do otwartego funduszu emerytalnego i niezłożenia przez niego wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa. Brak przy tym podstaw prawnych, by w okoliczności tej upatrywać przesłankę negatywną nabycia prawa do dochodzonej przez ubezpieczonego wcześniejszej emerytury, w oparciu o przepis art. 186 ust. 3 ustawy emerytalnej.

Nie ma bowiem regulacji pozwalającej stosować tu - jak chciałby tego organ rentowy - przez analogię przepis art. 184 ust. 2 ustawy emerytalnej, odnoszący się do emerytury w obniżonym wieku. Jest to całkiem inne rodzajowo świadczenie i inne są przesłanki nabycia prawa

do niego. Brak odesłania do tej regulacji, przy nabyciu prawa do wcześniejszej emerytury wynikającej z art. 186 ust. 3 tej ustawy, nie pozwala na wysunięcie wniosków wywodzonych przez organ rentowy. Nie sposób także zgodzić się ze stanowiskiem apelującego,

iż niezłożenie przez niego wniosku o przedłużenie członkostwa w OFE po 31 lipca 2014r., oznacza jego ustanie z mocy prawa. Nie ma bowiem regulacji, która by to potwierdzała.

Powoływanie się przy tym przez ubezpieczonego na zasady współżycia społecznego nie może stanowić skutecznej podstawy dochodzenia świadczenia. Reguły te mogą bowiem być brane pod uwagę jedynie przez Prezesa ZUS przy rozpoznawaniu wniosku o przyznanie świadczenia w drodze wyjątku, w przypadku niespełnienia ustawowych przesłanek nabycia prawa do niego. Tymczasem, każda norma prawna z zakresu ubezpieczeń społecznych musi być wykładana ściśle, co oznacza prymat dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu

do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej i wykładni historycznej

lub celowościowej, co wynika z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008r.

(I UZP 6/08, OSNAPiUS z 2009r., nr 9-10, poz. 120) i powołanego tam orzecznictwa. Skoro zatem wykładnia językowa powołanych regulacji nie pozostawia wątpliwości

co do możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury jedynie w przypadku

niekontynuowania zatrudnienia w dniu 1 stycznia 1999r. i obecnie oraz sprawowania nieprzerwanej opieki nad dzieckiem, o jakim mowa w powołanych regulacjach, przeto

niespełnienie tych warunków przez ubezpieczonego Sąd I instancji trafnie uznał za okoliczność niepozwalającą na uwzględnienie jego odwołania.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

/-/SSA M.Żurecki /-/SSA J.Pietrzak /-/SSO del. A.Petri

Sędzia Przewodniczący Sędzia

JR